

Szakpolitikai háttér

A pekingi cselekvési platform meghatározásában a nemek közötti egyenlőséget szolgáló intézményi mechanizmusok összessége a nők helyzetének javítását segítő nemzeti infrastruktúra részét képezi, melyre a platform úgy tekint, mint a kormányon belül működő központi szakpolitikai koordinációs egységre. Az EU keretében a nemek közötti egyenlőséget elősegítő intézményi mechanizmusok azok a meglévő kormányzati szervek, melyek feladata nem pusztán a nők helyzetének javítása, hanem annál több, a nemek közötti egyenlőség előmozdítása és ennek az elvnek az általános érvényesítése valamennyi szakpolitikai területen.

Az Európai Unió Tanácsának következtetései (2006 és 2013)

- Célja, hogy létrehozza és megerősítse a nemzeti struktúrákat és más kormányzati szerveket, beépítse a nemek közötti egyenlőség szempontját a jogalkotásba/közpolitikába és az adatgyűjtés nemek szerinti bontásban valósuljon meg (2006).
- Megerősíti, hogy támogatni kell a nemek közötti egyenlőség intézményi mechanizmusait, és kettős megközelítést javasol: egyrészt a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítését, másrészt pozitív diszkrimináció alkalmazását (2013).
- Felszólít nemzeti stratégiák, cselekvési tervek, a nemek közötti egyenlőséget érvényesítő eszközök és módszerek kidolgozására, valamint a nemekre vonatkozó összehasonlítható statisztikák teljes körű használatára (2013).

A 2002/73/EK irányelv a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmódról a foglalkoztatásban

- Előírja, hogy a tagállamok tegyék meg a szükséges lépéseket egy olyan testület (testületek) létrehozására és támogatására, amelynek feladata az egyenlő bánásmód elősegítése, elemzése, ellenőrzése és támogatása minden személy számára nemi alapon történő megkülönböztetés nélkül.

Az Európai Bizottság közleménye az általános érvényesítésről (1996)

- Úgy határozza meg a „nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének” elvét, mint a nők és a férfiak körülményei, helyzete és szükségletei közötti különbség szisztematikus figyelembevételét az Európai Unió minden szakpolitikájában és intézkedésében.

Az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK rendelete (2006. július 5.) az Európai Szociális Alapról és az 1784/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Kijelenti, hogy a nemek közötti esélyegyenlőség elvének általános érvényesítése és a nők munkaerő-piaci helyzetével kapcsolatos konkrét intézkedések finanszírozási prioritások, valamint azt, hogy a tagállamoknak csatolniuk kell annak leírását, hogy hogyan fogják beépíteni a nemek közötti egyenlőség elvét a következő programozási ciklusba.

A 2006. július 11-i 1083/2006/EK tanácsi rendelet

- Általános rendelkezéseket állapít meg az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozóan, és hatályon kívül helyezi az 1260/1999/EK rendeletet.
- Általános rendelkezéseket állapít meg az Európai Regionális Fejlesztési Alapra vonatkozóan, és kijelenti, hogy a tagállamok és a Bizottság biztosítják a nők és férfiak közötti egyenlőséget, és elősegítik a nemek közötti esélyegyenlőség szempontjainak érvényesítését az alapok különböző végrehajtási szakaszai alatt.

A pekingi cselekvési platform stratégiai célkitűzései és az uniós mutatók

- H.1.** Nemzeti mechanizmusok és más kormányzati szervek létrehozása vagy megerősítése.
- H.2.** A nemek közötti egyenlőség szempontjainak beépítése a jogalkotásba, a közpolitikába, valamint a programokba és projektekbe.
- H.3.** Nemek szerint lebontott statisztikai adatok és információ létrehozása és terjesztése tervezéshez és értékeléshez.

Az EU Tanácsának finn elnöksége 2006-ban felülvizsgálta a nemek közötti egyenlőség intézményi mechanizmusainak helyzetét, és három mutatót dolgozott ki, amelyek mérik egyrészt a kormányzati felelősségvállalás szintjét a nemek közötti egyenlőség előmozdításában, másrészt a kormányzati és egyéb – nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó – testületek humánerőforrásait, harmadrészt pedig azt mérik, hogy

a tagállamok mekkora mértékben elkötelezettek a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítése mellett. A területet 2013-ban a litván elnökség idején felülvizsgálták, és kidolgoztak egy mutatót, amely a nemek szerint lebontott statisztikai adatok használatát méri mint a nemek közötti egyenlőség elvének érvényesítésére szolgáló eszközt.

A „Nők és férfiak az EU-ban – tények és számadatok” elnevezésű adatbázis, melyet a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete állított össze, friss adatokkal és információval szolgál a fentebb említett mutatókkal kapcsolatban. Az adatbázis itt érhető el: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

Az uniós adatok tanulságai

Nőtt a jogi és intézményi elkötelezettség a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítése mellett

Az összes tagállam közel felében (47%) áll rendelkezésre hatályos jogi keret a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítésére vonatkozóan (a 2006-os 36%-hoz képest). Jelenleg a tagállamok többségében létezik kormányzati struktúra a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítéséhez. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés nyolc tagállamban jogi kötelezettség. A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés és az ilyen szempontú hatásvizsgálat viszont a legtöbb tagállamban nem kötelező, ezért ritkán alkalmazzák.

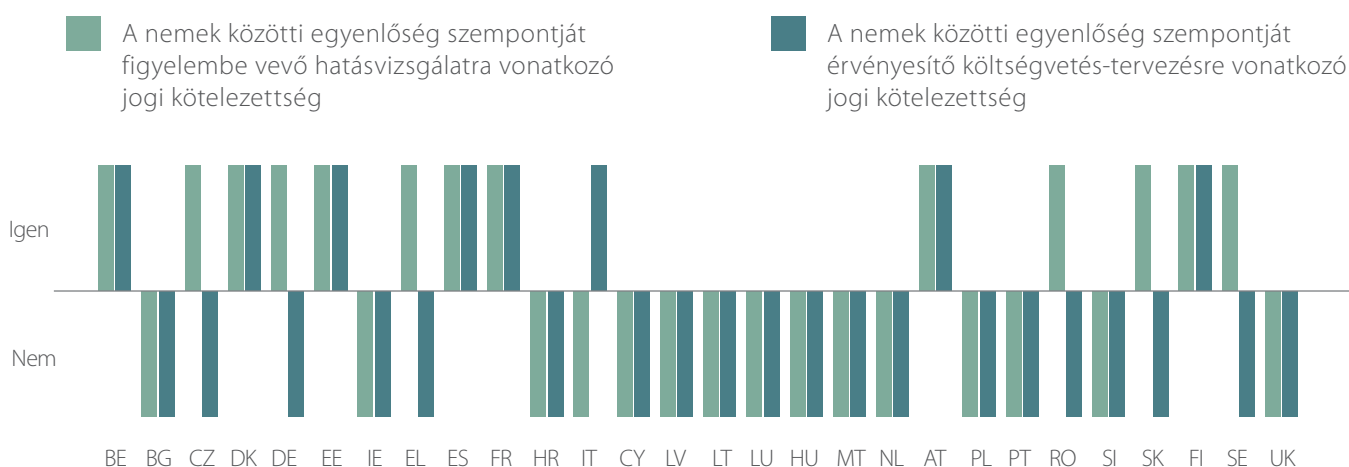
A nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítéséhez a következőkre van szükség: politikai elkötelezettség;

a nemek közötti egyenlőség elvének érvényesítéséért felelős kormányzati szervekből és tisztviselőkből álló struktúra; a genderszakértőkkel való konzultáció a kormányon belül és a civil társadalomban; a nemek közötti egyenlőség elvének érvényesítésére vonatkozó ismeretek (képzés és figyelemfelhívás); megfelelő módszerek és eszközök használata. A litván elnökség által javasolt modell szerint értékelt teljesítmények alapján az EU-tagállamok közül Finnország és Franciaország (14 pont), Spanyolország és Svédország (13,5 pont) és Ausztria (13 pont) végzett az élen. A legalacsonyabb pontszámot Írország (2 pont), Szlovákia (3,5 pont), Lettország (4 pont) és Görögország (4,5 pont) szerezte. Az összes többi tagállam a közepes tartományban teljesített (5–10 pont).

A nemek közötti egyenlőség támogatásában több uniós tagállam mutat jó teljesítményt

A meghatározott értékelési kritériumok alapján egy tagállam teljesítménye akkor kap 10 pontot, ha a nemek közötti egyenlőség előmozdításának legmagasabb szintű felelőse egy kormányminiszter; ha az egyik minisztérium legmagasabb szintjén állandó kormányzati szerv felel a nemek közötti egyenlőségért; ha ennek fő funkciói: 1) a kormányzati politika kialakítása; 2) a jogszabályok felülvizsgálata, törvénytervezetek készítése; 3) a kormányhatározatok végrehajtásának támogatása és 4) a nemek közötti egyenlőség érvényesítésének összehangolása/fejlesztése; és ha a tagállam rendelkezik egyrészt egy külön cselekvési tervvel a nemek közötti egyenlőség támogatására, másrészt olyan rendszerrel, mely rendszeresen tesz jelentést a jogalkotó szervek felé. Összességében elmondható, hogy néhány tagállam teljesítménye javult 2006 óta. A legmagasabb pontszámot 2013-ban nyolc uniós tagállam érte el, míg 2006-ban csak három. A többi tagállam közül tíznél volt javulás, ötnél nem történt változás, kettő pedig a 2006-osnál alacsonyabb pontszámot szerzett.

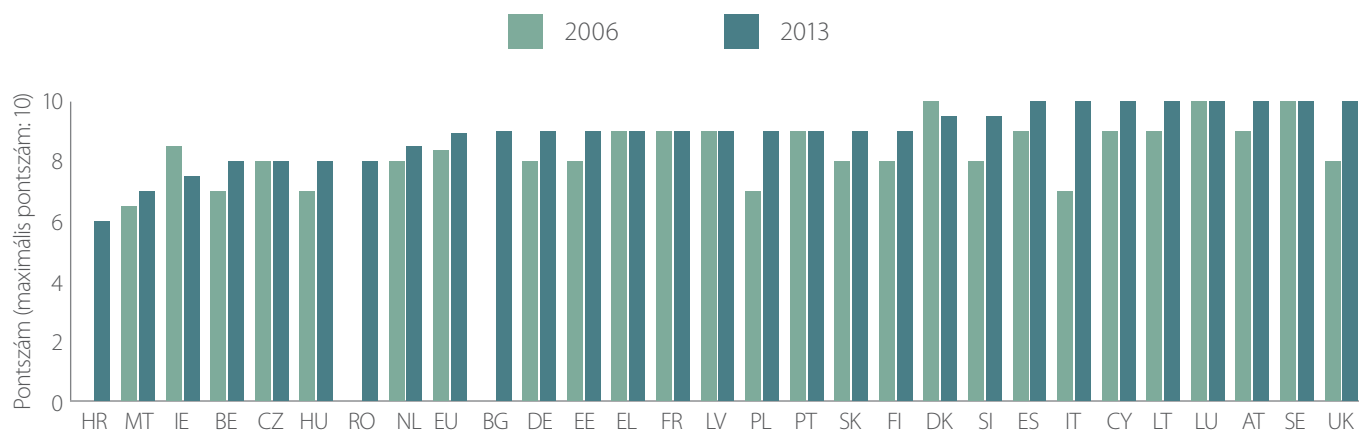
A NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG ELVÉNEK ÉRVÉNYESÍTÉSÉT SZOLGÁLÓ MÓDSZEREK HASZNÁLATÁT ELŐÍRÓ JOGI KÖTELEZETTSÉGEK TAGÁLLAMOK SZERINT, 2013

Forrás: EIGE, A nemek közötti egyenlőség javítására irányuló intézményi mechanizmusok hatékonysága, 2014

A KORMÁNYZATI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS ALAKULÁSA A NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG ELŐSEGÍTÉSÉT ILLETŐEN TAGÁLLAMOK SZERINT, 2006 ÉS 2013

Forrás: ELGE, A nemek közötti egyenlőség javítására irányuló intézményi mechanizmusok hatékonysága, 2014

Szinte minden tagállamban jogi követelmény a statisztikák nemek szerinti bontása

A nemek szerint bontott statisztikák elkészítésének és terjesztésének mérésére szolgáló pontszámot egytől hatig terjedő skálán adják meg, ami a teljesítményt három kritérium szerint méri: a kormányzati elkötelezettség mértéke a nemek szerint bontott statisztikák iránt, a kormányzati elkötelezettség mértéke az ilyen statisztikák terjesztése mellett és a nemek szerint bontott statisztikák terjesztésére használt módszerek. A legmagasabb pontszámot (6) négy uniós tagállam érte el. Csak három uniós tagállamban nem létezik jogi kötelezettség a statisztikák nemek szerinti bontására, hét tagállamban pedig nem kötelező az ilyen statisztikákat nyilvánosan hozzáférhetővé tenni.

Öt tagállamban működik különálló szerv a nők és a férfiak közötti egyenlő bánásmód támogatására

A tagállamok többsége a nemi alapú megkülönböztetést és a nők és férfiak közötti esélyegyenlőséget a hátrányos megkülönböztetés több más formájával együtt kezeli, és olyan független szerv alá rendeli, melynek feladata fellépni a diszkrimináció ellen. A 2006-os adatokkal összevetve 2013-ban kevesebb tagállamban működött olyan, a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépésre szakosodott szerv, amelynek kizárólagos feladata a nők és a férfiak közötti egyenlő bánásmód elősegítése.

A gazdasági válság szinte mindegyik tagállamban súlyosan érintette az állami szektort, ahol jelentős létszámleépítések zajlottak. A nemek közötti egyenlőséget azonban ez nem egyformán érintette az egyes tagállamokban, és az EU-28 rangsorában nem minden tagállam ért el alacsonyabb helyezést.

Hasznos kezdeményezések:

A nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés: Ausztriában a szövetségi államot, a szövetségi tartományokat és a települési önkormányzatokat arra kérték, hogy a költségvetési gazdálkodásban alkalmazzák a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezést. Belgiumban a minisztertanács 2010-ben körlevelet fogadott el a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezésről, és kézikönyv jelent meg a jogszabályi és gyakorlati keretekről. 2010 óta minden francia minisztérium transzverzális szakpolitikai intézkedéseket fogadott el, hogy felhívja a figyelmet a nemek közötti egyenlőség érdekében tett költségvetési erőfeszítésekre.

Nemi szempontú hatásvizsgálat: Franciaországban 2012-ben a nemek közötti egyenlőség szempontjait felvették a jogalkotási dokumentumok előzetes hatásvizsgálatába. Ennek célja azt felmérni, hogy közvetlen vagy közvetett módon kedveznek-e a szabályozások nagyobb arányban valamelyik nemnek, illetve rontanak-e a fennálló helyzeten. A „gendertesztet” a nemek közötti egyenlőséget biztosító eszközként 2013 óta alkalmazzák a minisztertanács elé terjesztendő jogszabályok és közigazgatási szabályok előzetes hatáselemzésében. Ausztriában a nemi szempontú hatásvizsgálat arra helyezi a hangsúlyt, hogy a minisztériumi projektek milyen hatással lehetnek a nők és férfiak közötti egyenlőségre, és ehhez hat területen elemzi a hatást: a természetes vagy jogi személyeknek szóló kifizetések; foglalkoztatás, jövedelem és oktatás; nem fizetett munka; állami bevételek; döntéshozatali folyamatok és szervek; ezenkívül a törvények elemzésében is használják, ahol a következőket tartalmazza: problémaelemzés, célkitűzések és intézkedések, hatásmutatók és a hatáskör felmérése.

ELŐRELÉPÉSEK ÉS NEHÉZSÉGEK A H. TERÜLETEN: INTÉZMÉNYI MECHANIZMUSOK A NŐK HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁRA

ELŐRELÉPÉSEK

- Nőtt a kormányzati felelősségvállalás a nemek közötti egyenlőség támogatásában.
- A nemek közötti egyenlőséget támogató független szervek terén némi növekedés volt tapasztalható.
- Létrejött az EIGE uniós szintű intézményi mechanizmusként a nemek közötti egyenlőség helyzetének javítására.
- Növekedett a nemek szerinti bontásban készült statisztikák használata.

NEHÉZSÉGEK

- A nemek közötti egyenlőséget segítő mechanizmusokhoz rendelt forrásokra is hatott a gazdasági válság.
- A nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítését nem alkalmazzák minden szakpolitikai területen, a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezést pedig elvétve használják a tagállamokban.
- Csökkent az olyan kormányok száma, melyekben található a nemek közötti egyenlőségért felelős miniszter.
- Veszélyes az a tendencia, hogy a kizárólag a nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó szervezetet összevonják olyanokkal, melyek a diszkrimináció széles skálájával foglalkoznak, mert ezáltal csökkenhet a nemek közötti egyenlőség mint politikai terület láthatósága és hatékonysága.

Az EU további teendői

- Támogatni kell az intézményi mechanizmusok hatékonyságát, amihez megfelelő emberi és pénzügyi erőforrásokat kell biztosítani a megnövekedett igények és halmozott feladatok ellátására.
- Növelni kell a kapacitást azoknak a legfontosabb eszközöknek az alkalmazását illetően, amelyek a politikai döntéshozatalban a nemek közötti egyenlőség elvének általános érvényesítését szolgálják (pl. a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő költségvetés-tervezés, nemi szempontokat figyelembe vevő hatásvizsgálat és kapacitásépítés a nemek közötti egyenlőség témájában).
- A nemek közötti egyenlőséget továbbra is politikai prioritásnak kell tekinteni, biztosítani kell, hogy az intézményi mechanizmusok támogassák a többi politikai területet a nemek közötti egyenlőség elvének megfelelő érvényesítésével, és segítsék a nemi diszkriminációs ügyek kezelését.
- Meg kell erősíteni a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó jogszabályok és az európai vívmányok végrehajtását, melyek lehetővé teszik az elmozdulást a „de jure” egyenlőségről a „de facto” egyenlőségre, ugyanakkor biztosítani kell, hogy a nemek közötti egyenlőséggel ne csak jogi szempontból foglalkozzanak.

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete (EIGE)

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete (EIGE) az EU tudásközpontja a nemek közötti egyenlőség témájában. Az EIGE támogatja a politikai döntéshozókat és minden fontosabb intézményt, melyek erőfeszítéseket tesznek azért, hogy minden európai számára és azon túl is valósággá váljon a nők és férfiak közötti egyenlőség. Rendelkezésükre bocsátja speciális szaktudását, valamint megbízható, összehasonlítható adatait a nemek közötti egyenlőség terén Európában.

További információk: <http://eige.europa.eu>

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézetének Információs és Dokumentációs Központja (RDC) egy innovatív, gyakorlati segédeszköz, mely segít megtalálni a legfontosabb forrásokat a nemek közötti egyenlőség témájában, megkönnyíti az ismeretek megosztását azok között, akiket érdekel a nemek közötti egyenlőség szakpolitikája és gyakorlata, és online teret nyújt a véleménycserére és vitára.

További információk: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kapcsolat:

European Institute for Gender Equality
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITVÁNIA
Tel. +370 5 215 7444, Tel. +370 5 215 7400

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-279-2

doi:10.2839/40396

MH-04-15-022-HU-N